

David Wojnarowicz

Rimbaud-ren mozorropean hazitako artista disidentea

David Wojnarowicz (New Jersey, 1954 - New York, 1992) artista estatubatuarrek hizkuntza, baliabide eta egiteko moduen arteko mugak hautsi zituen bere obran, zeina 1980ko hamarkadan garatu zen. Diziplina anitzeko sortzaile, artista bisual, poeta, idazle, musikari, argazkilaria eta zinegilea, 37 urte zituela zendu zen, belaunaldi oso bat lurperatu zuen HIESaren ondorioz.

 JULEN AZPITARTE

Askotariko arte-jardunbidea aktibista konprometitua- ren jarrerarekin lotu zuen Wojnarowiczek, bata eta bestea bereizezin bilakatu arte. Hala, bere garaiko gatazka sozialak eta politikoak salatu zituen artelanen bidez: HIESaren inguruko borroka eta AEBetako Gobernuak Erdialdeko Amerikan gauzatutako eskuhartze militarra. Biak ala biak etengabe aztertu eta azaldu zituen. New Yorkeko East Village auzoan loratutako giro sozial eta kultural emankorreko protagonista nabarmenetakoa izan zen, besteak beste, Peter Hujar, Mike Bidlo eta Julie Hair artistekin batera, eta No Wave mugimenduaren itzalean sortutako 3 Teens Kill 4 taldean ere jo zuen.

Wojnarowiczek idazketaren bideztik abiatu zuen bere eginbidea: 17 urte zituela udalekuetara bidali zuten, eta bertan hasi zen lehendabizikoz egunkari bat idazten, gehienbat esperientzia hura biziki gorrotatzen zuela adierazteko. “Bazterketa-arriskuan dagoen gazte” gisa eraman zuten. Sasoi hartan harreraretxeetan bizi zen, haurtzaro latza igaro baitzuen, aitaren indarkeria eta zurrut zaletasuna tarteko. Gizonezko bezero bila ibiltzen zen hiriko karkaba lizun eta hezeetan barrena, orduan armairutik

atera gabe zegoen arren. 19 urterekin graduatu zen, eta era berean, Rimbaud, Kerouac, Genet eta Burroughs idazleen obra ezagutu zuen, zeintzuk sarritan agertuko ziren bere margolan, argazki eta collageetan; esaterako, *Arthur Rimbaud in New York* argazki serie ezagunean, non Daviden lagunak poeta sinbolista frantziarraren maskara batekin azaltzen diren masturbatzen, drogak hartzen edo txiza egiten.

Literaturarekiko eta idazketarekiko grina bere obra osoan nabarmentzen da, maite zituen idazleen irudien bidez zein testuen txertaketaren bitartez. Poemak idatzi eta argitaratu zituen, eta ez zion sekula egunkariak idazteari utzi. Bada, Maine estatuko kostaldeko kanpamentua bisitatu zuenetik eta hilzorian egon zen arte, kezka eta pentsamendu ugari paratu zuen paperean. Koaderno horiek, hain justu, Argentinako Caja Negra argialetxeak plazaratu berri ditu *En la sombra del sueño americano. Diarios 1971-1991* (Amerikar ametsaren itzalean. Egunkariak 1971-1991) izenburupean. “(Egunkaria) idaztean, norberak sentitzen duena definitzen du”, dio artistak amari idatzitako gutun batean. Liburua aitzakia aproposa da sortzailearen nortasun, obra eta bizitza inkonformista eta marjinalen murgiltzeko.

1971

Outward Bound School erakundeak ondutako udalekuan idatzi zuen David gazteak mapa eta planoekin osatutako estreinako egunerokoa. Igelak, sugeak eta bestelako animalia txikiak maite zituen, bere obran behin baino gehiagotan azalduko den fauna; tartean, 1986ko *Earth, Wind, Fire and Water* (Lurra, Haizea, Sua eta Ura) margolanean. Baina naturak dakartzan baldintzak eta ahalegin fisikoa erdeinatzen zituen. Laster, hiriaren hutsunea igarri zuen. “Poztuko nintzateke plastikozko lore-saltzaileak, gaileta gaziak eta artisau-lanak dauden kale horietan ibili ahal izango banintz. Leku horietan batzuetan, ilunagoa izaten da egunez gaez baino. Borondatez joan eta etorri ahal izatea. Uhartea batek mugatu gabe”.

1976

Institutuko John Hall lagunarekin batera Kaliforniara bidaiatu zuen auto-stop eginez eta merkantzia-trenetan sartuz. Abentura, baina, gogorregia iruditu zitzaion. Bidean bazterreko hainbat pertsonaia aurkitu zuen, eta haiek kontatutako istorioak, “monologoak”, kaieretan bildu zituen; kamioilari, sexu-langile, langile, arlote eta drogazaleen elkarrizketa horiek 1982an argitaratu zituen,

David Wojnarowicz-en autoerreturua.

Sounds in the distance (Soinuak distantzian) izenburupean.

New Yorkera bueltatzean, armarutik atera zen. Urte berean Daviden aita Ed-ek bere buruaz beste egin zuen. Hurrengo hamabi hilabeteetan hainbat idazle eta artista ezagutu zuen, drogak hartzen hasi zen, eta Downtown Manhattan auzoko gay giroko klub eta ostatueta murgildu zen.

1978

Pariseran joan zen arreba Pat bisitatze-
ra. Jean Pierre Delage ezagutu zuen,
bai eta harekin maitemindu ere. Askot
idatzi zuen Frantziako egonaldian. On-
dorior, literatur estilo propioa lantzen
hasi zen.

1979

Ekainean New Yorkera itzuli zen. Gay-
en arteko sexu topaketa efimeroak tar-
teko, Hudson ibaiko moiletako ohiko
bisitaria bihurtu zen. Hartara, garai har-
tako eguneroko idatzietan kai giroko
sexu-bizipenak nagusitzen dira.

Sasoi berean, behin-behineko hain-
bat lan izan zituen, eta horietako batean
argazkiak errebelatzen eta fotokopia-
gailua erabiltzen ikasi zuen. Horrela lor-
tu zuen Rimbaud-en *Illuminations* (Ar-
giak) liburuaren azala fotokopiatzea,
Arthur Rimbaud in New York argazki-
seriean maskara gisa erabiltzeko. Hala-
ber, egunkarietako baten azalean, bere
obraren sinbolo bilakatu den marrazkia
itsatsi zuen: sutan dagoen etxea, bes-

teak beste, Banksy hiri-artistak gerora
ezagutaraziko zuen txantiloien teknika-
rekin egina.

1984

Gutxi idatzi zuen 1980tik 1987ra bitar-
tean, bere jardun artistikoak aitortza han-
dia jaso baitzuen. Ondorioz, New Yorken
eta Europan hainbat erakusketa abiatu
zuen. 1987an, baina, bere bizitza irauliko
zuen bizipena gertatu zen: sei urte lehe-
nago ezagutu zuen Peter Hujar argazkilari
eta bikotekidea zendu zen HIESak jota.
Heriotzaren egunean, ospitaleko logelan
zeuden lagunei gela uzteko eskatu zien
Davidek, bere maitalearen une erabaki-
garri hori Super 8 kamerarekin jasotzeko.
Horrekin batera, Hujar-en buru, esku eta
oinen 23 argazki egin zituen. "Agian ez
dut haren heriotza onartzen, eta kamera
nire eskuetan jarriz eta bere ohean ekor-
keta bat eginez onartzen dut", idatzi zuen
1987ko egunkari batean. Oso argazki
gutxi positibatu zuen eta negatiboak gut-
un-azal batean gorde zituen. Hauxe idatzi
zuen kartazalean: "Peter-en 23 argazki,
23 gene kromosoma batean, 1423 loge-
la". Giza zelula bakoitzaren kromosoma-
pareen kopurua askotan agertu da Woj-
narowicz-en obran; hala nola, igeltsuzko
23 buruk osatzen duten *Metamorphosis*
(Metamorfosia) lanean, 1984an egina.

1988

Hujar-en *loft*-era joan zen bizitzera. Uda-
berrian, HIESaren proba egin eta positiboa
eman zuen. Azkenik, 1992ko uztailaren
22an hil zen gaixotasunaren ondorioz.
"Batzuetan jendea gorroto dut. Nazkatuta
nago izan nintzenaren fotokopia lauso ba-
ten gisa sentitzeaz. Aurreko urteko ni de-
sagertu egin zen, erabat galduta dago ira-
ganean, oihalezko zatar bat legez flotatzen.
Hutsik nago, nire ezaugarrien kopia naiz",
idatzi zuen 1991ko abuztuaren 1ean.

2019

Azken urteotan David Wojnarowicz-en
obra etengabe berraztertzen ari dira,
2018an inauguratu zuen *History Keeps
Ma Awake At Night* (Historiak loa ken-
tzen dit) atzera-begirako erakusketa
tarteko, zeina Madrilgo Reina Sofia Arte
Museoan izan zen 2019an. Erakusketa
horren harira argitaratutako katalogoa
(kontsultatu hemen: [https://labur.eus/
wojnarowicz](https://labur.eus/wojnarowicz)) ezinbestekoa izan da testu
hau ontzeko. Artea, aktibismoa eta sexu-
disidentziak berrasmatu zituen sortzaile
baten obran eta ibilbidean sakontzeko
argitalpena ikusgarria ere bada. ●